

לב המזערים

עלון חודשי בענייני הלכה ומנהגים, מתוך סדרת הספרים "לב המזערים"

גיליון קצ"ג

הלכות והליכות בעניין "כיבוד אב ואם"

"צריך לזהר מאוד בכבוד אביו ואמו ובמוראם" (שו"ע רמ).

כיבוד הוא במחשבה במעשה ובדיבור (חיי אדם כלל סז אות ג).

הגדרה של המצוה

מצווה זו מצות עשה מן התורה התלויה בלב (ספר החרדים פרק א סעיף סה).

מצוה שבין אדם למקום

מצווה זו נמצאת עם חמשת הדברות שבלוח הראשון שהם מצוות שבין אדם למקום, [חמש הדברות שבלוח השני הן המצוות שבין אדם לחברו] נמצאו למדים שכיבוד אב ואם שנאמר על הלוח הראשון נחשבת כמצווה שבין אדם למקום לפי שההורים משתתפים עם הקב"ה ביצירה (עיין קידושין ל, ב) ולכן הבן הנוהג כבוד בהוריו מכבד בכך את הבורא (רמב"ן שמות כ יב, ספורנו שם, מהר"ל תפארת ישראל פרק לו).

חמורה שבחמורות

מצווה זו מוגדת חמורה שבחמורות (מדרש רבה דברים פרשה ו אות ב, ירושלמי פרק א דפאה הלכה א).

הטעם: לפי שהשווה הכתוב את חיוב כיבוד הורים לחיוב לכבד את הקב"ה, כשם שבענין כיבוד הקב"ה נאמר (משלי ג ט) "כבד את ה' מהונך" כך מצינו לשון זה בענין כיבוד אב ואם שנאמר (שמות כ יב) "כבד את אביך

ואת אימך" (מכילתא יתרו מס' דבחדש פ"ח).

טעם אחר: כיון שאדם נמצא עם אביו ואמו הרבה, קשה לו לזהר בכבודם כראוי לפי שמצוה שחי עמה תמיד אינה כמצווה שבאה מזמן לזמן שעושה מתוך כובד ראש, ומצוה זו שהיא תמידית יש לזהר בה מאוד (עיין ירושלמי פאה א א).

מצוה שקשה לקיימה

מצווה זו קשה לקיימה כראוי ועל זה אמר רבי יוחנן שהיה יתום

מצוות כיבוד אב ואם

מקור מצוה כיבוד אב ואם כתובה בעשרת הדברות בדברות ראשונות נאמר (שמות כ יב) "כבד את אביך ואת אמך למען יארכוך ימך על האדמה", ובדברות האחרונות נאמר (דברים ה טז) "כבד את אביך ואת אמך וכו'".

טעם מצוה כיבוד אב ואם – הכרת הטוב

לפי שראוי לו לאדם שיכיר ויגמול חסד למי שעשה עמו טובה, ולא יהיה נבל ומתנכר וכפוי טובה, שזו מידה רעה ומאוסה בתכלית לפני אלהים ואנשים, ושיתן אל לבו כי האב והאם הם סיבת היותו בעולם, ועל כן באמת ראוי לו לעשות להם כל כבוד וכל תועלת שיוכל, כי הם הביאוהו לעולם, גם יגעו בו כמה יגיעות בקטנותו. וכשיקבע זאת המידה בנפשו יעלה ממנה להכיר טובת האל ברוך הוא, שהוא סיבתו וסיבת כל אבותיו עד אדם הראשון, ושהוציאו לאור העולם וסיפק צרכו כל ימיו, והעמידו על מתכונתו ושליומות אבריו, ונתן בו נפש יודעת ומשכלת, שאלולי הנפש שחננו האל יהיה כסוס כפרד אין הבין, ויערוך במחשבתו כמה וכמה ראוי לו להזהר בעבודתו ברוך הוא (ספר החינוך פרשת יתרו מצוה לג).

הטעם שהקדימה תורה במצוות כיבוד אב לאם ובמצוות מורא הקדימה (ויקרא יט ג) אם לאב "איש אמו ואביו תיראו".

לפי שמטבע העולם אדם מכבד את אמו יותר ממה שמכבד את אביו משום שאמו משדלת אותו לעשות רצונה בלשון רכה לכן הקדים הכתוב את הכבוד ל"אב" לכבוד ה"אם" להשוות את כיבוד האב לאם, ולענין מצות מורא שמטבעו של עולם שהבן ירא מאביו יותר ממה שירא מאמו, משום שהאב מלמדו תורה, לכן הקדימה התורה את מורא ה"אם" למורא "אב" להשוות את מורא האם למורא האב (עיין קידושין לב לא, א).

לע"נ רבי שלמה אליעזר בן רבי זאב שינפלד ז"ל, נלב"ע כ"ד שבט תש"פ.

ולע"נ מרת נחמה מאטיל בת רבי משה אהרון ע"ה, נלב"ע שמיני של פסח תשע"ד.

ת.נ.צ.ב.ה.

מאב ואם, אשרי מי שלא ראה את הוריו (קידושין לא, ב), **הטעם:** כדי שלא יכשל, ובירושלמי (פאה פרק א הלכה א) כתוב אמר רב זעירי ברוך המקום שאין לי אב ואם.

הפסד המצוה

בגד שקרעו בו קריעה על אביו ואמו אי אפשר אחר כך לחבר ולתקנו, **והטעם:** לרמז בזה כי הפסיד מצוה של כיבוד אב ואם, שאין לו עוד מצוה לאחר מיתת אביו [כיבוד אביו ואמו לאחר מיתתם אינו אלא מדרבנן] (ירושלמי סוף סנהדרין).

מצווה שאי אפשר להשלימה

צריך להיות זהיר מאוד במצוות כיבוד אב ואם, שכל תרי"ג מצוות צריך האדם לקיים ואם לא השלים לקיים כל המצוות בגלגול זה, עליו לחזור שנית בגלגול להשלים המצוות שלא קיים בגלגול הקודם, אבל מצוות כיבוד אב ואם אם לא קיים אותה כראוי בגלגול זה אפשר שלא יוכל להשלים מצוה זו לעולם כי אפשר שאביו ואמו צדיקים ולא יבואו עוד בגלגול עמו ותשאר נשמתו פגומה לעולם על כן עליו להיות מאד זהיר וזריז ונשמר בזה (פרדס יוסף על התורה ריש פרשת קדושים בשם ספר מאירת עינים בשם האר"י ז"ל).

שיעור במצוות כיבוד אב ואם

מצווה זו אין לה שיעור כדאמרין במשנה (פאה א א) "אלו דברים שאין להם שיעור.. כיבוד אב ואם".

ללמוד הלכות כיבוד אב

חיוב גדול מוטל על כל יודע ספר לקבוע שיעור ביו"ד הלכות כיבוד אב ואם להיות בקי בהם בתמידות, ויזהר האדם מאד בזה להשלים בכל שנה אף שיעסוק אז בשאר לימודים יקבע גם כן למודו בזה (יסוד ושורש העבודה שער שישי סוף פרק ב).

לימוד ההלכות כיבוד אב ואם לפני בין הזמנים

חובה ללמוד הלכות כיבוד אב ואם לפני כל בין הזמנים, כמו שחובה ללמוד הלכת חג בחג קודם החג, כדי שיוכל לכבד את אביו ואמו כראוי, וכן שלא יכשל בכבודם ומוראם, וזה מצוי מאד בבין הזמנים בכל פעם ופעם (משמיה דחזו"א).

סגולת המכבד אביו ואמו

מצוות כיבוד אב ואם סגולה לאריכות ימים, כי יש מצוות שיש בהם סגולות נפלאות מלבד השכר שקבע להם ה' (אור החיים שמות כ יב).

נאמר בתורה (שמות כ יב) "כבד את אביך ואת אמך למען יאריך ימך", מצוה זו היא אחת משתי מצוות שהתורה מבטיחה עליהן שכר של אריכות ימים (המצוה השניה היא שילוח הקן).

אריכות ימים

כל המבקש ימים ושנים ועושר וכבוד וחיים ארוכים בעולם הזה ובעולם הבא חיים שאין להם סוף ותכלית **יעשה את רצון אביו ואמו** (תנא דבי אליהו רבה פרק כו).

הטעם: לפי שלפעמים אדם מצטער על אריכות ימים של אביו בגלל הטירחא שנגרם לו ועל זה נתן לו הקב"ה שכר אריכות ימים וכשמצטער על חיי אביו על חיו הוא מצטער (ספר כד הקמח לרבינו בחיי עניני כבוד אב ואם רבי סעדיה גאון).

טעם אחר: לפי שקיום מצוה זו יש בה הרבה פעמים טורח גדול ובזבז חלק גדול מזמנו שהוא חייב לטפל בהוריו הזקנים ולהקדיש עבורם הרבה שעות יקרות, ושמא יחשב בליבו שחסרים לו שעות אלו, לכן אמרה התורה למען יאריך ימך שתזכה לאריכות ימים

ושיבה טובה ויהיה לך עוד הרבה להשלים כל הזמנים שעסקת במצוות כיבוד אב ואם (עיי' כד הקמח לרבינו בחיי ערך כבוד א"א בשם רב סעדיה גאון)

טעם אחר: כל משפטי התורה הם מידה כנגד מידה ואם כן היה ראוי שיאמר כבד את אביך ואת אמך למען יכבדוך אלא שהמאריך ימים מכבדים אותו שנאמר (ויקרא יט לב) "מפני שיבה תקום" לזה נאמר כבד את אביך למען יאריך ימך ותהיה זקן ויכבדוך (תולדות יצחק על התורה שמוות שם).

יש אומרים: שההורים מתפללים על אריכות ימך, וראיתם ממה שנאמר בכיבוד הורים "למען יאריך ימך" לעומת זאת בשלוח הקן נאמר "והארכת ימים", הכוונה שאם תקיים מצוות כיבוד אב ואם, הרי הורייך יתפללו בעבורך שיאריך הקב"ה ימך, כי יאריך ימך בא מבנין הפעיל היוצא באחרים, כלומר שהורייך בתפלתם יאריך ימך (ריב"א פרשת ואתחנן פרק ה פסוק טז ד"ה למען).

סגולה לבנים תלמידי חכמים

כל המקיים מצוה זו של כיבוד הורים כראוי זוכה לבנים ישרים וצדיקים (תנחומא פרשת קדושים טו, ב), דאמר רב יהודה בשכר כבוד שכבדת את אבותיך תראה בניך שנאמר (תהילים מה יז) "תחת אבותיך יהיו בניך" יכול הדיטות ת"ל "תשיתמו לשרים בכל הארץ" שרים הינו תלמידי לחכמים (הובא בספר מנורת המאור למהר"י אלנקוה פרק ט ערך כיבוד אביו ואם בשם מדרש משנת רבי אליעזר פרשה חמישית).

המכבד אביו בניו יכבדהו

כתוב (שמות יט ג) "איש אמו ואביו תיראו" פתח בלשון יחיד "איש" וסיים בלשון רבים "תיראו" לומר כי כשהבן יהיה ירא מאביו גורם גם כן שבנו יהיה ירא ממנו, **והטעם:** שהמידות הטובות והנהגות הנמצאים במוליד יעברו לנולדים, **טעם אחר:** בדרך המוסר כי כשיראה הבן שאביו מזלזל בכבוד אביו יפקע מוראו גם כן ממנו, וכשאדם ירא מאביו והבן לוקח מוסר וגם ישריש בנפשו בחינת מפעל הטוב ונמצא מקיים ב' מוראים שעל ידי שהוא ירא מאביו הוא גורם גם לבנו להתיירא ממנו וזה שנאמר איש לשון יחיד תיראו לשון רבים כי במורא אחד יראים ב' (אור החיים שמות יט ג, חיד"א חומת אנך).

טעם אחר: מידה כנגד מידה, בשכר שכיבד את אביו הקב"ה נותן לו בנים שיכבדהו (מדרש תלפיות ענף כיבוד אב ואם).

רמז לדבר: דכתיב "ויבא לאביו" (בראשית כז לא) שאם תקראנו בחזרה למפרע [משמאל לימין] יהיה שוב "ויבא לאביו" [אביו אותיות ויבא] ומכאן רמז שמה שיתן לאביו יחזור לו (הגר"י זילברשטין שליט"א בשם הגר"ח קניבסקי ז"ל הובא בספר שיח יוסף)

פרותיהם בעולם הזה והקן קימת לעולם הבא

אלו דברים שאדם אוכל פרותיהם בעולם הזה והקן קיימת לעולם הבא כיבוד אב ואם (פאה א א), וכתב בספר ארחות יושר (כבוד אב ואם) כיבוד אב ואם הוא מהדברים שנפרעים ממנו גם בעולם הזה וז"ל וכמו שהאדם מתנהג עם הורי כך בניו יתנהגו עימו וזה מהדברים שרואים גם בזמנינו

מקיים מצוה דאורייתא

וכבר מלתי אמורה שיש מצוות בר מזל לא שהרי כמה מעות אדם מפזר לעשות מצות פתיחת ההיכל, או להיות סנדק וכדומה, אף דליכא לא מצווה דאורייתא ולא מצוה דרבנן אלא חיוב מצוה בעלמא, אשריהם ישראל, ועל כל פעם ששומע בקול אביו ובקול

אמו מקיים מצוה דאורייתא (פלא יועץ כיבוד אב ואם).

אין חילול שבת באה על ידו

כל המכבד אביו ואמו אין חילול שבת בא על ידו, ולכך נסמכה מצות כיבוד אב ואם לשמירת שבת (ילקוט שמעוני פרשת ואתחנן).

הטעם שאין מברכים על מצות כיבוד אב ואם

לפי שהדין הוא שהאב שמחל על כבודו כבודו מחול, ואין מברכים על מצוה שיכולה להתבטל כגון במקרה שהאב מחל על כבודו (שו"ת הרשב"א ח"א סי' יח, אבודרהם שער ג).

טעם אחר: מפני חומרתה של מצוה אין מברכים עליה, אף שיהיה אדם בקיום מצוה זו, לא יגיע אף לחצי שיעור קיומה מן התורה, ואין כל אדם שזוכה לקיום מצוה זו כתיקונה וכתכליתה הראויים (שדי חמד, מערכת ברכות, אסיפת דינים, אות ט"ו בשם מהר"י אלגאזי בספרו שמע יעקב סי' יד).

טעם אחר: אין מברכים על מצוה שלא ניכר בעשייתה שמקיימה לצורך מצוה בלבד, כי חז"ל לא תיקנו ברכה אלא על דבר שניכר מתוך מעשיו שעושה דבר זה מחמת מצוה, ומטעם זה לא מברכים על מצוות שכליות, כגון גמילות חסדים, מפני שיבה תקום וכדו' (שדי חמד מערכת ברכות ומערכת יום הכיפורים).

טעם אחר: כלל הוא כל מצוה שיש זמנים לקיומה, כגון מצות ציצית הנחת תפילין שיש זמן שחייב בהם ופעמים שאינו חייב בהם לכן כשמגיע זמן חיובם צריך לברך על עשייתן מחמת חיובן, אבל מצות שלעולם חייב בהם ואין עתים להפטר מהם, כגון להאמין בה' וכו' והדור וכיבוד אב ואם, אין שייך לברך עליהם כי לעולם חייב בהם ואין שייך בהם חיוב (אור זרוע הלכות ברכת המוציא אות קמ ועיין מנ"א סי' קו ס"ק ד).

טעם אחר: אין מברכים אלא על מצוה שאנו מקודשים בה יותר מהאומות וכיון שזו מצוה שגם אומות העולם נוהגים בה לא שייך לברך על זה אשר קדשנו במצותיו ולכן אין מברכים (תשובות בנימין זאב סי' קסט).

יש שהקשו על טעם זה, דאדרבה כיון שאנו מקיימים בשביל מצות בוראנו שקדשנו במצותיו מן הדין היה לברך להראות שלשם מצות הבורא הוא מקיימה לא כאומות העולם (שבט הלוי ח"ב סי' קיא סוף אות א).

טעם אחר: אין מברכים על מצות שבין אדם לחברו, ומצוות כיבוד אב ואם היא מצוה משותפת בין אדם לחברו ובין אדם למקום (פחד יצחק, קידושין כד) ועיין במנחת חינוך, מצוה לג אות ג' שדן אם כיבוד אב ואם נחשב מצוה שבין אדם לחברו או בין אדם למקום).

טעם אחר: אילו היו קובעים ברכה, היה הדין שגם ממזר יברך על כיבוד הוריו, ואינו יכול לברך משום שאינו מברך על מצוה הבאה בעבירה, ומשום לא פלוג רבנן ולא חילקו בין כשר לממזר, ולא תקנו ברכה כלל (שדי חמד אסיפת דינים מערכת ברכות סימן א אות טז בשם ספר מעשה אברהם בשם שו"ת מעשה אברהם).

טעם אחר: היות וקיומה של מצוה זו היא גם במחשבה שידמה בעיניו שהם גדולים ונכבדי ארץ בלב (עיין חיי אדם כלל סז ג), (בנוסף לאפשרות לקיימה בדיבור ובמעשה), ואין מברכים על מצוה שהיא במחשבה, ופעמים רבות שמתאפשר קיום מצוה זו רק במחשבה, כגון בן הגר בריחוק מקום רב מהוריו וכדו' (ע"פ ספר חרדים פרק ט אות לה).

טעם אחר: לא תיקנו חכמים ברכה על מצות שאין בית דין כופין עליהם לקיימם (יפה ללב סימן רמ ב).

טעם אחר: מצוה זו אין לה שיעור וגבול ואין מברכים על מצוה שאין לה שיעור, שמא לא עשה את המצוה כשיעור הנדרש שראוי לברך עליו, וככל שיכבד את הוריו עדיין לא הגיע לשיעור של כיבוד אב ואם כמו שמצינו לגבי רבי טרפון שהיה מכבד את אמו מאוד, ואמרו עליו חז"ל שעדיין לא הגיע לשיעור הנדרש בכיבוד הורים, וכשם שאין מברכים על סיפור יציאת מצרים, מפני שאין לה שיעור, שהרי כל המרבה לספר ביציאת מצרים הרי זה משובח (שו"ת באר עשק סימן קג, שדי חמד ח"ו דף 314).

טעם אחר: כיון שקיומה אפשרי גם על ידי שליח גוי, שעיקר הכבוד שיגיע לאביו אותה הנאה שביקש ואם כן אי אפשר לברך אשר קדשנו במצוותיו, במצוה שאפשר לעשותה על ידי גוי (ילקו"י כיבוד אב ואם פרק א).

טעם אחר: פעמים שאין חיוב לכבד את אביו ואמו, כגון באב ואם רשעים לסוברים שאין חיוב לכבדם, ולפיכך לא תקנו ברכה על מצוה זו. (ילקו"י שם).

טעם אחר: פעמים רבות שהמצוה מתחילה ב"הכשר" המצוה, דהיינו אמר לו אביו שחוט לי, בשל לי וכו', הרי ההנאה הישירה של האב היא כאשר המאכל מוכן, ותחילת קיום המצוה היא בהכשרת המאכל לאכילה, ואין מקום לברך על "הכשר" המצווה, ולעומת זאת לאחר ה"הכשר", הרי זה באמצע העשיה (ילקו"י שם).

עמידה וישיבה במקום אביו

איזה מורא, לא יעמוד במקומו המיוחד לו לעמוד שם בסוד זקנים עם חבריו, או מקום המיוחד לו להתפלל, ולא ישב במקום המיוחד לו להסב בביתו (שו"ע יורה דעה הלכות כבוד אב ואם רמ ב).

עמידה וישיבה שלא בפניו

יש אומרים: שאף שלא בפניו אין לשבת (ט"ז רמ ב) ויש מתירים שלא בפניו (שו"ת ישכיל עבדי יור"ד כא אות ח).

ולמעשה: יש לחוש למחמירים כן לפי שהוא איסור תורה (בא"ח שנה שניה שופטים אות ב).

לשבת על כסא אביו

לשבת על כסא המיוחד לאביו שלא במקומו

כשניכר שהכסא של אביו יש להחמיר ואם אין האב מקפיד מותר (הגריש"א הובא בספר מורא הורים פ"ב יט).

לשבת במקום אביו בית הכנסת

דין זה נאמר גם כשאב אינו נמצא בבית הכנסת שאסור לשבת על מקומו (הגריש"א קובץ מבקשי תורה כא עמוד רעא).

לעמוד בפני אביו

חייב אדם לעמוד מפני אביו ואמו (שו"ע רמ ז, ח"א סז ז - טז).

מקור מהגמרא (קידושין לא, ב) "רב יוסף [שהיה סגי נהור] כי הוה שמע קל כרעא דאימיה [כשהיה שומע קול מדריסת אמו] אמר, איקום מקמי שכינה דאתיא" [אני יקום לפני השכינה שבאה].

הטעם שאמר איקום מקמיה שכינה: הוא על פי דברי הגמרא (קידושין ל, ב) "בזמן שאדם מכבד את אביו ואת אמו אמר הקב"ה מעלה אני עליכם כאילו דרתי ביניהם וכבדוני", וכיון שהוקש כבוד אב לכבוד המקום חייב הבן לעמוד בפני אביו (לבוש רמ ז).

אחר כגון הבן שלי או התינוק (חוט שני כיבוד אב ואם רמ א ענינים נוספים ד).

הזכרת שם אביו כדי שיכרהו

מותר להזכיר שם אביו כדי שיכירהו (הג"ה יד אברהם סימן רמט טו, הגהות מצפה איתן על הש"ס ברכות ה, א) **ראייה לדבר מהרמב"ן והראב"ד** שחתמו שמם בשם אביהם. וכן ביעקב אבינו (בראשית כט) שאמר לרבקה כי בן יעקב הוא כדי שתכירה.

הזכרה שם אביו לצורך

מותר להזכיר שם אביו כשיש צורך בכך כגון העולה לתורה ושאלוהו לשם אביו (פתחי תשובה רמ ב). וראוי להוסיף תואר לאביו כגון ר' (הגריש"א קובץ מבקשי תורה כד עמוד קצד).

וכן אם בנו גבאי ורוצה לעלות את אביו לתורה יכול לומר יעמוד אבי מורי פלוני ובפרט לבני אשכנז שמקפידים לומר את שם העולה לתורה וכן כששואלים אותו במשרדים (חוט שני כיבוד אב ואם רמ א ענינים נוספים א).

שם אביו שלום או שם אמו מזל טוב

שם אביו שלום או שם אמו מזל טוב ורוצה לומר שלום כשנכנס לביתו או מזל טוב על איזה שמחה, יאמר באופן שניכר שמברכם ולא שקורא בשמם (חוט שני כיבוד אב ואם רמ א ענינים נוספים ו).

לקרוא שם חברו שהוא כשם של אביו

לא יקרא שם אחרים כשם אביו (שו"ע רמ ב). אם מדובר בשם שאינו מצוי, צריך לשנות.

והטעם: כדי שלא יראה כקורא לאביו בשמו כיון ששם שהוא לא מצוי השומע חושב שקורא לאביו בשמו ויש בכך זילותא (רדב"ז ב"ח לבוש פרישה רמב"ב).

טעם אחר: שאביו יחשוב שקורא לו בשמו (ט"ז).

ואם בשם שהכל דשין בו כגון אברהם יצחק ויעקב קורא בהן לאחרים שלא בפניו ואין בכך כלום (רמב"ם פרק ו מהלכות ממרים הלכה ג).

לבקר את אביו

יש אומרים: שאם אביו גר באותו עיר מצוה להקביל פניו בכל יום, ואם אינו בעיר אם הוא במקום קרוב צריך לבקרו פעם בשבוע (משנ"ב שא ד ע"ש ביאור הלכה ד"ה להקביל, ומשנ"ב שם ס"ק י שכתב פני רבו וה"ה פני אביו).

יש אומרים: שחייב אדם לעמוד בפני אביו ואמו מלוא קומתו (ספר חרדים פרק יח א, חיי אדם כלל ס"ז סז ערוך השולחן רמ כד).

הקם מפני אביו או אמו, לאחר קומו יחזור וישב

יש אומרים: שהקם בפני אביו או אמו, לאחר קומו יחזור וישב, אפילו היה בדעתו ללכת, **והטעם:** לפי שאם ילך לו, לא יהיה ניכר שקם לכבודם (ספר חסידים סימן צד הובא בבאר היטב רמ ט).

לשבת לצורך קימה בפני ההורים

יש אומרים: שאם הבן עומד ואביו ואמו מתקרבים, שישב, **והטעם:** כדי לקיים מצות קימה (הגריש"א הובא בקובץ מבקשי תורה כא - כב תנ"ז עמוד רפד).

כמה פעמים יש לקום

יש אומרים: שאינו חייב לעמוד אלא שחרית וערבית אם לא בפני אחרים שאינן יודעים שכבר עמוד בפניהם (חיי אדם כלל סז ז, וכן פסק הגריש"א הובא בקובץ מבקשי תורה כא - כב תנז עמוד רפד).

יש אומרים: שאם דרים בבית אחד לא שייך קימה רק בבואו מבית המדרש וכדומה (ערוה"ש רמ כד).

מנהג הספרדים: שעומדים אפילו מאה פעמים ביום (ספר מורא הורים וכבודם עמוד ס הביא שכך מנהג הספרדים וכן פסק הגאון רבי בן ציון אבא שאול).

לקרוא לאביו בשמו

מקור "ולא יקראנו בשמו, לא בחייו ולא במותו, אלא אומר אבא מארי בפניו" (שו"ע יור"ד הלכות כבוד אב ואם רמ ב).

והטעם: לפי שכשקורא לאביו או לאמו בשמם יש בזה זלזול והעדר כבוד והאיסור אף שלא בפניו.

לקרוא שם משפחה

האיסור הוא לומר שמו הפרטי של אביו ולא שם משפחה (חוט שני רמ ה הלכות כיבוד אב ואם ענינים נוספים ב).

חתימה עם שם אביו

מותר לחתום אני פלוני בן פלוני כשמוסיף תואר בן אבי מורי ובשטרות שאי אפשר לכתוב תואר אביו מותר לכתוב בן ר' פלוני (בא"ח שם).

כשלומד לע"נ אביו

וכן כשלומד או מתפלל לרפואת אביו או כשלומד לע"נ מותר לומר שם אביו, **והטעם:** דמסתמא מוחל האב על כבודו כדי שיהיה לו תיקון נשמה (שו"ת צפיתות הדבש).

שם בנו כשם אביו

בקהילות שקוראים שם הילד כשם הסבא החי יקרא לבנו באופן